

Opieka postpenitencyjna- zajęcia nr 2

rok akademicki 2022/2023

Aleksandra Polak-Kruszyk

Uniwersytet
Wrocławski

Wydział Prawa,
Administracji i Ekonomii

KATEDRA PRAWA KARNEGO WYKONAWCZEGO

Przygotowanie do zwolnienia

Wszelkie podejmowane działania w czasie wykonywania kary pozbawienia wolności powinny służyć powrotowi skazanego do życia w społeczeństwie i przeciwdziałać jego powrotowi do przestępstwa.

Zwalnianie skazanych:

- ➡ Etapem bezpośrednio poprzedzającym zwolnienie skazanych z zakładu karnego jest okres do 6 miesięcy przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub przed wykonaniem kary.
- ➡ Stanowi on w miarę potrzeby czas niezbędny do przygotowania skazanego do życia po zwolnieniu, zwłaszcza dla nawiązania kontaktu z np. kuratorem sądowym.
- ➡ Okres ten ustala, za zgodą skazanego, komisja penitencjarna. Może go również wyznaczyć sąd penitencjarny w postanowieniu o udzieleniu lub odmowie udzielenia warunkowego zwolnienia, jeżeli uzna to za niezbędne.
- ➡ W tym okresie skazany powinien w miarę możliwości **odbywać karę we właściwym zakładzie karnym położonym najbliżej przyszłego miejsca pobytu.**

Przygotowanie skazanych do zwolnienia

Wszelkie podejmowane działania w czasie wykonywania kary pozbawienia wolności powinny służyć powrotowi skazanego do życia w społeczeństwie i przeciwdziałać jego powrotowi do przestępstwa.

Zwalnianie skazanych:

- ➔ Skazanemu można zezwolić na opuszczenie zakładu karnego, **łącznie na czas do 14 dni, zwłaszcza w celu podejmowania starań o uzyskanie po zwolnieniu odpowiednich możliwości zamieszkania i pracy.**
- ➔ Zezwolenie na opuszczenie zakładu można przyznać skazanemu, którego postawa w czasie odbywania kary uzasadnia przypuszczenie, że w czasie pobytu poza zakładem karnym będzie przestrzegał porządku prawnego.
- ➔ Zezwolenia udziela dyrektor zakładu karnego.
 - ▶ Kurator sądowy ustala ze skazanym zakres niezbędnej pomocy w społecznej readaptacji i sposób jej udzielenia.
 - ▶ Jeżeli skazany nie posiada dokumentu tożsamości, administracja zakładu karnego podejmuje czynności niezbędne do otrzymania przez niego takiego dokumentu.
 - ▶ Skazany ma obowiązek współdziałania w tym zakresie

Pomoc doraźna

Pomoc doraźna:

- ➡ Po działaniach przygotowujących skazanych do życia na wolności bardzo ważne jest udzielanie bezpośredniej pomocy w przyszłym zwolnieniu.
- ➡ Działania te określa się **jako pomoc doraźna** (w odróżnieniu od pomocy długofalowej, która świadczona jest w ciągu kilku miesięcy lub czasami dłużej, jeżeli skazani nie są w stanie się samodzielnie utrzymać).
- ➡ W udzielaniu pomocy doraźnej podstawową rolę odgrywają funkcjonariusze Służby Więziennej

Do czynności z zakresu pomocy doraźnej wlicza się:

- ➡ Podjęcie starań w celu uzyskania przez skazanego dokumentu tożsamości oraz innych niezbędnych dokumentów i zaświadczeń (np. zaświadczenie o ukończeniu szkoły)
- ➡ Udzielenie zwalnianemu skazanemu niezbędnych informacji o możliwościach uzyskania koniecznej pomocy
- ➡ Udzielenie w chwili zwolnienia skazanym, niedysponującym własnymi środkami na utrzymanie w pierwszym okresie po zwolnieniu przez dyrektora zakładu karnego pomocy pieniężnej do wysokości 1/3 przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia pracowników lub jej ekwiwalentu w postaci odzieży, obuwia, biletu na przejazd, jak i żywności na czas przejazdu.

Pomoc przy zwolnieniu

Przy zwolnieniu:

- ➡ Skazany otrzymuje, za pokwitowaniem, znajdujące się w depozycie dokumenty, pieniądze, przedmioty wartościowe i inne przedmioty, jeżeli nie zostały zatrzymane albo zajęte w drodze zabezpieczenia lub egzekucji.
- ➡ Skazany otrzymuje ponadto świadectwo zwolnienia z zakładu karnego oraz zaświadczenie o zatrudnieniu.
- ➡ Skazany jest informowany o potrzebie dalszego leczenia oraz otrzymuje wyniki wykonanych badań diagnostycznych niezbędnych do dalszego postępowania leczniczego lub diagnostycznego
- ➡ Jeżeli osoba zwolniona z zakładu karnego wymaga leczenia szpitalnego, a jej stan zdrowia nie pozwala na przeniesienie do szpitala, pozostaje ona na leczeniu w zakładzie karnym do czasu, gdy jej stan zdrowia pozwoli na takie przeniesienie.

Powrót do życia na wolności

Jeżeli zwalniany skazany jest niezdolny z powodów zdrowotnych do samodzielnego powrotu do miejsca zameldowania lub miejsca przebywania bez zameldowania

- ▶ Administracja zakładu karnego jest obowiązana w okresie poprzedzającym zwolnienie nawiązać kontakt z rodziną, osobą bliską lub wskazaną przez skazanego inną osobą i powiadomić ją o terminie zwolnienia.
- ▶ W wypadku, gdy działania administracji zakładu karnego okazały się bezskuteczne, administracja zakładu karnego jest obowiązana udzielić zwolnionemu pomocy w udaniu się do miejsca zameldowania lub miejsca przebywania bez zameldowania albo podmiotu leczniczego

Cele, zadania i funkcje pomocy postpenitencjarnej

Pomoc postpenitencjarna jest wsparciem udzielanym przez państwo i społeczeństwo osobom zwalnianym z zakładów karnych. Polega na udzieleniu im pomocy materialnej i psychicznej.

- ▶ **Celem tych działań** jest utrwalenie wyników resocjalizacji i zapobieganie powrotowi do przestępstwa.
- ▶ Powrót do tej nowej rzeczywistości jest wyjątkowo utrudniony dla tych osób, które już nie mogą liczyć na pomoc rodziny. Zwykle dotyczy to skazanych za przestępstwa przeciw rodzinie- takie osoby mają problem ze znalezieniem miejsca zamieszkania na pierwszych etapach. Kwestia miejsca zamieszkania wiąże się również ze znalezieniem pracy, co stanowi kolejny ważny problem dla osoby zwalnianej.

Cele, zadania i funkcje pomocy postpenitencjarnej

Pomoc postpenitencjarna jest wsparciem udzielanym przez państwo i społeczeństwo osobom zwalnianym z zakładów karnych. Polega na udzieleniu im pomocy materialnej i psychicznej.

- ▶ Dlatego też **celem pomocy postpenitencjarnej** jest również zaspokojenie niezbędnych potrzeb życiowych osoby zwolnionej po odbyciu kary pozbawienia wolności.
- ▶ Czasem pomoc ta obejmuje również członków rodziny byłego więźnia poprzez umożliwianie jej bytowania w warunkach odpowiadających godności człowieka. Pomoc powinna jednakże, w miarę możliwości, doprowadzić do życiowego usamodzielnienia każdej jednostki. Rodzaj, forma i rozmiar tej pomocy powinny być odpowiednie do okoliczności uzasadniających jej udzielenie

Cele, zadania i funkcje pomocy postpenitencjarnej

Pomoc postpenitencjarna jest wsparciem udzielanym przez państwo i społeczeństwo osobom zwalnianym z zakładów karnych. Polega na udzieleniu im pomocy materialnej i psychicznej.

- ▶ Jednocześnie pamiętać należy że udzielana pomoc powinna obejmować określony czas kryzysu, którego doznaje zwolniony po odbyciu kary. Nie może prowadzić do powstania u niego postawy roszczeniowej wobec przedstawicieli instytucji, które tej pomoc udzielają.
- ▶ Przeciwnie, powinna wpływać na prawidłowe ukształtowanie osobowości zwolnionego, by w warunkach wolnościowych sam organizował sobie warunki życiowe.
- ▶ **Celem nadrzędnym udzielnej pomocy jest bowiem wdrożenie jednostki do pełnienia określonych ról społecznych**

Cele, zadania i funkcje pomocy postpenitencjarnej

***Skazani opuszczający zakład karny muszą liczyć na uzyskanie wsparcia
w ramach pomocy społecznej, do czego powinni być przygotowywani jeszcze
w warunkach izolacji, a szczególnie intensywnie od czasu decyzji
o opuszczeniu zakładu.***

- ▶ Zadanie to spoczywa na administracji więziennej.
- ▶ **Art. 167 kkw-** Stosowne postanowienia w tej kwestii są zawarte w Kodeksie karnym wykonawczym, który stanowi, że przed przewidywanym warunkowym zwolnieniem lub końcem kary stosowany jest okres 6 miesięcy jako czas niezbędny do przygotowania skazanego do życia po zwolnieniu

Podmioty udzielające pomocy postpenitencjarnej

Skuteczna pomoc postpenitencjarna, powinna wpływać jednocześnie z wielu źródeł.

- ▶ Koordynować swe działania powinny zarówno urzędy administracji państwowej (sądownictwo, urzędy pracy, służba zdrowia, policja itd.), jak również podmioty społeczne, w tym organizacje pozarządowe i grupy wsparcia.
- ▶ Niezmiernie ważne jest też uświadomienie członkom rodziny, że ich wsparcie moralne jest bardzo ważne przy powrocie byłych więźniów do normalnego życia.

Podmioty udzielające pomocy postpenitencjarnej

Skuteczna pomoc postpenitencjarna, powinna wpływać jednocześnie z wielu źródeł.

- ▶ Pomocy postpenitencjarnej udzielają różne podmioty wchodzące w skład złożonego systemu resocjalizacji.
- ▶ Są wśród nich organizacje, które nie należą do typowych instytucji zajmujących się wyłącznie pomocą postpenitencjarną, ale z racji spełniania wielorakich zadań, podejmują charytatywne działania wspomagające system pomocy (np. stowarzyszenia, fundacje, kościoły i związki wyznaniowe).
- ▶ Zdarza się też, że osoby prywatne udzielają pomocy postpenitencjarnej zwalnianym i ich rodzinom. Z reguły są to gesty dobrej woli pragnących nieść pomoc innym

Podmioty udzielające pomocy postpenitencjarnej

Działania postpenitencjarne

W okresie przygotowania do opuszczenia zakładu karnego skazany powinien przebywać możliwie najbliżej miejsca zamieszkania ze względu na prawo do przepustek, które powinny umożliwiać spotkania z rodziną, poszukiwanie pracy bądź miejsca zamieszkania.

▶ Zakres pomocy postpenitencjarnej obejmuje:

- ▶ pokrycie kosztów czasowego zakwaterowania oraz udzielenie schronienia w ośrodku dla bezdomnych,
- ▶ okresową dopłatę do bieżących zobowiązań czynszowych za lokal mieszkalny,
- ▶ finansowanie przejazdów środkami komunikacji publicznej lub pokrywanie kosztów transportu specjalnego, zgodnie ze wskazaniami lekarskimi,
- ▶ pokrywanie kosztów związanych z uzyskaniem dowodu osobistego oraz innych niezbędnych dokumentów,
- ▶ organizowanie i finansowanie poradnictwa prawnego, promocji zatrudnienia i aktywizacji zawodowej,
- ▶ pokrywanie kosztów związanych ze specjalistycznym leczeniem lub rehabilitacją zdrowotną,
- ▶ uzyskiwanie orzeczeń o niepełnosprawności lub niezdolności do zatrudnienia,
- ▶ pomoc psychologiczną oraz terapię uzależnień organizowaną poza placówką terapeutyczną

Działania postpenitencjarne

- ▶ Osoby zwalniane w zależności od indywidualnych potrzeb otrzymują informacje o możliwościach uzyskania wsparcia po opuszczeniu więzienia. Ponadto dyrektor jednostki penitencjarnej może udzielić skazanemu dodatkowej pomocy w formie pieniężnej oraz rzeczowej (odzież, bielizna, obuwie, bilet na przejazd, artykuły żywnościowe).
- ▶ Każdy zwalniany otrzymuje świadectwo zwolnienia, w którym jest informacja o tym, czy otrzymał pomoc postpenitencjarną, w jakiej postaci oraz wysokości.
- ▶ Dyrektor zakładu karnego, zwalnając skazanego, ma obowiązek poinformowania go o możliwościach uzyskania pomocy postpenitencjarnej (art. 166 § 2 KKW)

Działania postpenitencjarne

- ▶ Zwalniany otrzymuje z depozytu zakładu należące do niego pieniądze, dokumenty i przedmioty wartościowe, zaświadczenie o zatrudnieniu i aktualne wyniki badań lekarskich. Jeżeli wymaga leczenia szpitalnego, a stan zdrowia nie pozwala na jego przeniesienie do publicznego zakładu opieki zdrowotnej, zostaje za swoją zgodą lub, gdy nie może jej wyrazić, za zgodą lekarza na leczeniu w zakładzie karnym
- ▶ Jeżeli zwalniany nie zgromadził odpowiednich środków, dyrektor zakładu karnego może mu udzielić pomocy pieniężnej do 1/3 miesięcznego wynagrodzenia pracowników.
- ▶ Jeżeli zwalniany nie jest zdolny do samodzielnego udania się do miejsca zamieszkania, administracja zakładu jest zobowiązana do nawiązania kontaktu z rodziną lub inną osobą wskazaną przez skazanego i powiadomienia jej o terminie zwolnienia. Jeżeli nie uda się nawiązać takiego kontaktu, zakład karny ma obowiązek pomóc zwalnianemu w podróży (art. 167a § 6 KKW)

Działania postpenitencjarne

- ▶ Świadczenia związane z pomocą postpenitencjarną udzielane są przez okres potrzebny do zrealizowania celów tej pomocy i do czasu uzyskania wsparcia instytucjonalnego, jednak nie może to być czas dłuższy niż 3 miesiące od chwili zwolnienia.
- ▶ W uzasadnionych przypadkach (np. w razie choroby) istnieje możliwość wydłużenia tego okresu do 6 miesięcy. Jeżeli chodzi o rodziny osób pozbawionych wolności, pomocy udziela się nie dłużej niż przez 3 miesiące od dnia osadzenia członka rodziny w zakładzie karnym lub areszcie śledczym, chyba że konieczność przedłużenia tego okresu do 6 miesięcy wynika ze szczególnych okoliczności.
- ▶ **Zgodnie z art. 41 § 1 KKW** w celu ułatwienia społecznej readaptacji, a w szczególności przeciwdziałania powrotowi do przestępstwa niezbędnej pomocy skazanym oraz ich rodzinom mają udzielać organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego. Dotyczy to zwłaszcza pomocy materialnej, medycznej, pomocy w znalezieniu pracy i zakwaterowania, a także porad prawnych.

Główne założenia oddziaływań postpenitencjarnych

Chcąc dążyć do poprawy skuteczności oddziaływań postpenitencjarnych wiele problemów wymaga kompleksowego rozwiązania. Trzeba tworzyć system, który dawałby byłym skazanym łatwiejsze wejście na rynek pracy, pomógłby rozwiązać kłopoty natury społeczno – moralnej oraz psychicznej.

- ▶ Najczęściej spotykane na drodze skutecznych oddziaływań penitencjarnych problemy to: złe relacje rodzinne, brak mieszkania, radzenie sobie z agresją i stresem, poczucie niskiej wartości i brak wiary w swoje możliwości.

Główne założenia oddziaływań postpenitencjarnych

Proces readaptacji kładzie nacisk na interakcje byłego więźnia z otoczeniem i ludźmi, których spotka po zwolnieniu z jednostki penitencjarnej oraz na pomoc w organizacji pierwszych etapów życia, zarówno pod względem mieszkalnym jak i finansowym i rozpoczyna się w okresie bezpośrednio poprzedzającym opuszczenie jednostki penitencjarnej.

Przygotowanie osadzonych do ponownego życia w społeczeństwie, a także odpowiednie zorganizowanie warunków przeciwdziałania poczuciu wykluczenia takich osób, a co za tym idzie wspomaga ich powrót do życia zawodowego i rodzinnego po opuszczeniu murów zakładu karnego.

► Ze względu na specyfikę problemów byłych więźniów pomocowe działania postpenitencjarne powinny być ukierunkowane na trzy sfery:

- 1) wzmacnianie adaptacji społecznej,
- 2) redukcję problemów zdrowotnych,
- 3) kształtowanie więzi społecznej.

Główne założenia oddziaływań postpenitencjarnych

- ▶ **Wzmacnianie adaptacji społecznej**- strategie służące pozytywnemu przystosowaniu do warunków wolnościowych powinny być oparte na indywidualnej diagnozie potrzeb, a świadczona pomoc – ukierunkowana na uzyskanie stabilizacji życiowej, czyli wspieranie w zakresie zakwaterowania, środków potrzebnych do życia, zatrudnienia, edukacji. Ważne jest również angażowanie byłych więźniów w programy kształtujące umiejętności przystosowawcze.
- ▶ **Redukcja problemów zdrowotnych**- pomoc postpenitencjarna powinna uwzględniać rehabilitację zdrowotną, szczególnie w aspekcie zdrowia psychicznego. Potrzeby tego typu implikują rozszerzenie dostępności usług psychologicznych i psychiatrycznych. Specjalistyczne oddziaływania powinny być ukierunkowane w szczególny sposób na wspieranie uczestnictwa w programach terapii uzależnienia od substancji psychoaktywnych i redukowania objawów depresji.

Główne założenia oddziaływań postpenitencjarnych

- ▶ **Kształtowanie więzi społecznej**- strategie pomocy postpenitencjarnej, ukierunkowane na ten cel, powinny z jednej strony tworzyć środowisko życia i społeczną sieć wsparcia dla byłych więźniów, a z drugiej – redukować bariery utrudniające reintegrację tych osób. W związku z tym ważne są programy przygotowujące rodziny do powrotu skazanych i wszechstronna pomoc w rozwiązywaniu problemów rodzinnych po ich powrocie.
- ▶ Niezwykle istotną kwestią jest włączanie byłych więźniów w działania podejmowane w lokalnych społecznościach (np. sąsiedzkie inicjatywy wypoczynkowe czy sportowe) oraz promowanie miejsc, organizacji i stowarzyszeń integrujących takie osoby ze społecznością lokalną. Duże znaczenie ma również inicjowanie i wspieranie grup samopomocy dla osób opuszczających zakłady karne. Zmniejszeniu stygmatyzacji służą też programy edukacyjne dla społeczeństwa, które przybliżają problemy byłych więźniów.

Oddziaływania resocjalizacyjne na terenie zakładów karnych

- ▶ Na terenie zakładu można organizować m.in. programy resocjalizacji, które przygotowują skazanych do późniejszej readaptacji społecznej, mające na celu zwalczanie przemocy, agresji, uzależnień, oraz wzbudzanie w więźniu umiejętności, poznawczych, społecznych, pomocy w podtrzymaniu kontaktów i integracji z rodziną
- ▶ Istotną funkcję w procesie resocjalizacji pełni wychowawca, który przeprowadza ze skazanym rozmowę i ustala projekt indywidualnego oddziaływania
- ▶ Znaczna część programów dotyczy terapii uzależnień od substancji psychoaktywnych, przeważnie alkoholu- dlatego też stanowią one główny czynnik oddziaływań penitencjarnych

Oddziaływania resocjalizacyjne na terenie zakładów karnych

Oprócz terapii do najistotniejszych czynników resocjalizacji zalicza się: pracę i edukację.

Deficyty w zakresie posiadanego wykształcenia i kwalifikacji niewątpliwie są ważną, bezpośrednią przyczyną utrudniającą readaptację społeczno-zawodową w przypadku wielu osób opuszczających zakłady karne.

- ▶ Zatrudnienie nie tylko pozwala na zagospodarowanie wolnego czasu, ale też przyczynia się do wyuczenia w skazanym nawyku do podejmowania zarobkowej pracy, co jest niezwykle istotne szczególnie po wyjściu z zakładu. Z kolei, długotrwałe bezrobocie może przyczyniać się do pogłębiania zachowań przestępczych.
- ▶ Praca jest najwcześniej stosowanym środkiem aktywizacji więźniów (we współczesnych systemach penitencjarnych uważana jest za najpowszechniejszy sposób oddziaływania). Człowiek odkrywa sens w życiu przede wszystkim przez działanie. Praca odgrywa kluczową rolę w funkcjonowaniu społecznym jednostki, nie tylko w sensie ekonomicznym.
- ▶ Dodatkowo, praca pozwala na podniesienie kwalifikacji zawodowych, a więc pozytywnie wpływa na warunki osobiste po opuszczeniu zakładu karnego.
- ▶ **art. 121§1 kkw.**, skazanemu zapewnia się w miarę możliwości świadczenie pracy

Oddziaływania resocjalizacyjne na terenie zakładów karnych

Oprócz terapii do najistotniejszych czynników resocjalizacji zalicza się: pracę i edukację.

Deficyty w zakresie posiadanego wykształcenia i kwalifikacji niewątpliwie są ważną, bezpośrednią przyczyną utrudniającą readaptację społeczno-zawodową w przypadku wielu osób opuszczających zakłady karne.

- ▶ Przepisy penitencjarne formułują zasady kształcenia skazanych, którzy mają możliwość nauki w specjalnych szkołach i centrach kształcenia błyskawicznego.
- ▶ Obligatoryjnie wprowadza się naukę na poziomie szkoły podstawowej.
- ▶ **Art. 130 kkw-** w pierwszej kolejności nauczaniem ponadpodstawowym obejmuje się skazanych, którzy nie ukończyli 21 roku życia, a także tych którzy nie posiadają odpowiednich kwalifikacji zawodowych, lub je posiadają, lecz nie znajdują one zastosowania po zwolnieniu z zakładu, ze względu na zakaz wykonywania zawodu.
- ▶ Dodatkową formą nauczania są liczne kursy zawodowe organizowane na terenie jednostki penitencjarnej
- ▶ Nadto umożliwia się skazanym podjęcie nauki poza teren jednostki, na ich własny koszt. Zainteresowani muszą wówczas uzyskać zgodę dyrektora zakładu karnego.
- ▶ Skazani mogą również podjąć naukę w szkole wyższej.

Oddziaływania resocjalizacyjne na terenie zakładów karnych

Istotną rolę w zakresie resocjalizacji na terenie zakładów karnych spełniają zajęcia kulturowo-oświatowe, a także sportowe

- ▶ Zajęcia mogą przybierać różną formę.
- ▶ Coraz zęściej kładą stawia się na rozwijanie twórczości skazanych, co pozwala im na wyrażenie siebie i odreagowanie napięć związanych z pobytem w więzieniu.
- ▶ Mogą to być zajęcia muzyczne, plastyczne, aktorskie organizowane w formie konkursów, wystaw czy występów.
- ▶ Niejednokrotnie prace więźniów wystawiane są na licytacjach charytatywnych, co daje ich autorom poczucie realizowania wartościowej idei pomocy innym.

Działalność terapeutyczna

- ▶ Działalność terapeutyczna na terenie więzienia wynika z faktu, że do zakładów karnych trafi a duża liczba osób z zaburzeniami w funkcjonowaniu psychicznym, co potęguje ich niedostosowanie zarówno do warunków izolacji penitencjarnej, jak i do życia po opuszczeniu zakładu karnego.
- ▶ **Problemy psychiczne uzasadniające specjalne traktowanie osób odbywających karę pozbawienia wolności są bardzo różnorodne** – obejmują uzależnienie od substancji psychoaktywnych, nieprawidłową strukturę osobowości, dewiacje seksualne i skutki długotrwałego stresu więziennego. Ze względu na zaburzenia zdrowia psychicznego w obowiązującym ustawodawstwie stworzono terapeutyczny system wykonywania sankcji izolacyjnych (art. 81 k.k.w.), a wśród sposobów oddziaływania na skazanych zostały wymienione środki terapeutyczne (art. 67 § 3 k.k.w.).

Wybrane przykłady terapii prowadzonych w zakładach karnych

- ▶ Prowadzenie specjalistycznych oddziaływań terapeutycznych, jako jedno z podstawowych zadań realizowanych przez Służbę Więzienną jest zjawiskiem bardzo dynamicznym.
- ▶ Wymaga dopasowania i wypracowania stosowanych metod do zmieniających się warunków i ciągłego poszukiwania nowych rozwiązań.
- ▶ Realizowane procesy terapii opierają się na ugruntowanych metodach, a jednocześnie są wyrazem poszukiwań ciągle nowych i skutecznych sposobów pracy z osobami zakwalifikowanymi do odbywania kary pozbawienia wolności w systemie terapeutycznym.
- ▶ Ostatecznym celem terapii, bez względu na jego specyfikę i stosowaną metodę, jest wzbudzenie w skazanym nadziei na lepsze życie oraz wskazanie alternatywnych sposobów widzenia zarówno samego siebie, jak i świata.

Wybrane przykłady terapii prowadzonych w zakładach karnych

- ▶ Odbywanie kary w systemie terapeutycznym przebiega za zgodą skazanego.
- ▶ Istnieją jednak zaburzenia, dla których charakterystyczne jest stosowanie mechanizmu obronnego zaprzeczania. Dotyczy to głównie osób uzależnionych od substancji psychoaktywnych. Podjęcie oddziaływań w takim przypadku reguluje art. 117 k.k.w.
- ▶ Jeżeli osoba uzależniona lub z zaburzonymi preferencjami seksualnymi, która popełniła przestępstwo o charakterze seksualnym, nie wyrazi zgody na leczenie, to o stosowaniu terapii lub rehabilitacji orzeka sąd penitencjarny.

Wybrane przykłady terapii prowadzonych w zakładach karnych

Oddziaływania terapeutyczne są ukierunkowane na realizację celów kary pozbawienia wolności – pozytywną readaptację społeczną i przestrzeganie prawa.

- ▶ Ich osiągnięcie w przypadku osób z zaburzeniami psychicznymi powinno w sposób szczególny uwzględniać zapobieganie pogłębiania się patologicznych cech osobowości, przywracanie równowagi psychicznej oraz kształtowanie zdolności współżycia społecznego i przygotowania do samodzielnego życia (art. 97 § 1 k.k.w.).
- ▶ Rodzaje i formy oddziaływań specjalistycznych (psychologicznych, lekarskich i rehabilitacyjnych) oraz zalecanych środków resocjalizacyjnych zawiera indywidualny program terapeutyczny.
- ▶ Dodatkowo, ze względu na stan zdrowia psychicznego, dyrektor zakładu karnego może dokonywać odstępstw od sposobu wykonywania izolacji wobec osoby, która odbywa karę w systemie terapeutycznym (§ 26. 2 regulaminu kary pozbawienia wolności).
- ▶ Oddziaływania odbywają się głównie w wyodrębnionych oddziałach o określonej specjalizacji (art. 96 § 4 k.k.w.) i są modyfikowane w wyniku okresowych ocen postępów osoby realizującej indywidualny program terapeutyczny

Terapia uzależnień

Terapia uzależnień w zakładzie karnym jest uzasadniona istnieniem silnych związków między używaniem substancji psychoaktywnych – szczególnie alkoholu – a przestępczością.

- ▶ Dotyczy skazanych uzależnionych od alkoholu albo innych środków odurzających lub psychotropowych
- ▶ Uzależnienie od substancji psychoaktywnych jest przewlekłym zaburzeniem behawioralnym
- ▶ Wysokie prawdopodobieństwo sięgania po substancje odurzające występuje bowiem u jednostek z osobowością antyspołeczną
- ▶ Problemy z nadużywaniem lub uzależnieniem od substancji psychoaktywnych wpływają negatywnie na proces adaptacji więźnia do warunków zakładu karnego.
- ▶ Przymusowa abstynencja skutkuje różnego rodzajami trudnościami w funkcjonowaniu skazanych – przede wszystkim problemami emocjonalnymi, stanami napięcia i drażliwości, konfliktowością i brakiem krytycyzmu

Terapia uzależnień

Terapia uzależnień w zakładzie karnym jest uzasadniona istnieniem silnych związków między używaniem substancji psychoaktywnych – szczególnie alkoholu – a przestępczością.

- ▶ Uczestnictwo w zajęciach powinno służyć zmianom w funkcjonowaniu pacjenta.
- ▶ Na pierwszym etapie osoba powinna uzyskać świadomość utraty kontroli nad używaniem substancji psychoaktywnej, ponieważ dopiero wtedy dochodzi do załamania się zwartej konstrukcji stosowanych mechanizmów obronnych.
- ▶ Najważniejszym zadaniem terapeuty w tej fazie jest pomoc w przełamaniu zaprzeczeń pacjenta oraz jego wspieranie w kształtowaniu nowej tożsamości
- ▶ U części osób podejmujących terapię zaznacza się uległość wobec choroby i brak odpowiedzialności za własny rozwój.
- ▶ W trakcie leczenia u osób uzależnionych następuje stopniowa akceptacja własnej odpowiedzialności za powrót do zdrowia, zwiększa się szacunek do siebie i potrzeba bliskości z innymi ludźmi, ale jednocześnie pojawiają się nowe mechanizmy obronne w postaci zaprzeczania trudnościom

Psychoterapia/Psychoedukacja/ Psychokorekcja

Diagnoza terapeutyczna. Ochrona zdrowia psychicznego więźniów wymaga oszacowania występujących zaburzeń w tym zakresie, zarówno na początku, jak i w trakcie wykonywania kary. Diagnoza tego rodzaju powinna być ukierunkowana na dwa cele.

- ▶ Pierwszy z nich polega na selekcjonowaniu skazanych do odbywania kary w systemie terapeutycznym. Dotyczy to przede wszystkim osób z zaburzeniami psychicznymi i uzależnionych od substancji psychoaktywnych. W takim przypadku psycholog zajmuje się opisem i wyjaśnieniem istniejących trudności psychicznych osadzonego i oceną jego zdolności przystosowawczych do warunków izolacji więziennej.
- ▶ Natomiast drugi cel diagnozy terapeutycznej jest związany z wyodrębnianiem osób o dużym ryzyku samobójczym.

Psychoterapia/Psychoedukacja/ Psychokorekcja

- ▶ W ramach psychologii klinicznej istnieje subdyscyplina kliniczno-penitencjarna, która jest skoncentrowana na problematyce dotyczącej sprawcy przestępstwa – diagnostyce, oddziaływaniach psychologicznych (poprawczych i terapeutycznych), działalności badawczej i poradnictwie
- ▶ Istotnym czynnikiem psychokorekcyjnym jest wspólnota doświadczeń osób uczestniczących w zajęciach terapeutycznych. Dzielenie się swoimi problemami z innymi skazanymi sprzyja poczuciu ulgi oraz tworzeniu zaufania i otwartości na drugiego człowieka.

Psycholog spełnia funkcję resocjalizacyjną wobec więźnia w wyniku realizacji trzech najważniejszych zadań:

1. opieki psychologicznej,
2. współorganizowania i realizowania zabiegów resocjalizacyjnych,
3. kształtowania środowiska więziennego.

Opieka psychologiczna - zadania związane z opieką psychologiczną wobec więźniów polegają zatem przede wszystkim na poradnictwie i pomocy w indywidualnych problemach.

Psychoterapia/Psychoedukacja/ Psychokorekcja

Szczególne znaczenie stosowania psychologicznych programów o charakterze zespołowym – psychoterapii grupowej:

Terapia zespołowa służy rozwojowi społecznych umiejętności, ponieważ uczestnicy mogą nauczyć się kompetencji interpersonalnych na podstawie obserwacji zachowań innych skazanych. Psychoterapia grupowa zajmuje się również problemami emocjonalnymi.

- ▶ Skazany uzyskuje większą świadomość własnych reakcji emocjonalnych i uczy się wyrażać silne uczucia w taki sposób, aby nie zagrażać innym.

Równie ważnym elementem w ramach psychoterapii grupowej jest: analiza czynników egzystencjalnych związanych z rozpoznawaniem najważniejszych prawd życiowych – wartości życia, nieuchronności cierpienia i śmierci, istnienia innych ludzi, stawiania czoła problemom związanym z życiem i śmiercią, odpowiedzialności za własne postępowanie i życie.

- ▶ Dzięki takim zajęciom osadzony ma większą szansę, aby odnaleźć swoje miejsce w życiu, zarówno w warunkach więziennych, jak i na wolności

Terapia sprawców przestępstw przemocy rodzinnej

- ▶ Stosowaniu przemocy sprzyja przekonanie o skuteczności zachowań przemocowych jako sposobu rozwiązywania trudności interpersonalnych i poczucie bezkarności własnego postępowania
- ▶ Popełnienie agresywnych czynów karalnych jest szczególnie prawdopodobne w sytuacji, gdy są one wzmacniane niewłaściwymi wzorami zachowania społecznego

Ze względu na czynniki motywacyjne zostały wyodrębnione dwa wzory przestępstw z użyciem przemocy:

- ▶ Pierwszy z nich jest związany z reaktywnym stosowaniem agresji. Czyn karalny jest najczęściej efektem długo hamowanego gniewu o ekstremalnym charakterze wobec osób bliskich – rodziny lub przyjaciół. Aktowi agresji towarzyszą zazwyczaj odurzenie alkoholem oraz konflikty interpersonalne.
- ▶ Drugi wzór agresywnych zachowań przestępczych dotyczy instrumentalnego stosowania przemocy przez osoby charakteryzujące się antyspołecznym zaburzeniem osobowości.

Terapia sprawców przestępstw przemocy rodzinnej

- ▶ Największe znaczenie w tym względzie mają indywidualne kontakty i spotkania z psychologiem !
Profilaktyka/ korekcja agresji i przemocy
- ▶ Związek między uzależnieniem, a przestępczymi zachowaniami agresywnymi: część teorii przyjmuje założenie, że intoksykacja chemiczna, następująca bezpośrednio przed popełnieniem czynu karalnego, wpływa przede wszystkim na osłabienie procesu samokontroli, a tym samym prowadzi do wzrostu agresywności i przestępstw z użyciem przemocy
- ▶ Stosowana przemoc ma najczęściej charakter psychiczny i/lub fizyczny, ale występuje również agresja o charakterze seksualnym
- ▶ Oddziaływania mają prowadzić do krytycznej oceny własnego postępowania, zwiększania kontroli emocjonalnej, korekcji nastawienia interpersonalnego, racjonalnego rozwiązywania konfliktów międzyludzkich, kształtowania odpowiedzialności za los bliskich i utrzymywania trzeźwości.

Oddziaływania prowadzone za pomocą:

1. programów mających na celu redukcję zachowań przemocowych,
2. programów nakierowanych na redukcję przemocy domowej

Teatroterapia

- ▶ **Arteterapia**- najprościej definiowana jest jako terapia poprzez sztukę. Ze względu na swoją skuteczność stosowana jest w różnych dziedzinach sztuki, również w teatrze.
- ▶ Teatroterapia stanowi jedną z form terapii
- ▶ Jest sposobem oddziaływania na jednostkę w celu wyzwolenia negatywnych emocji i zmiany jej postawy.
- ▶ Ze względu na swoje walory terapeutyczne, teatroterapia jest często wykorzystywana w pracy z osobami niedostosowanymi społecznie, w tym również z osobami uzależnionymi od substancji psychoaktywnych.

Teatroterapia

Zalety teatroterapii :

- ▶ Łagodzi stres oraz negatywne emocje.
- ▶ Sprzyja do odreagowania stłumionych w sobie uczuć.
- ▶ Wpływa na poprawę samooceny osadzonych
- ▶ W warunkach zakładu karnego pozwala na otwarcie się na drugiego człowieka
- ▶ Pozwala osadzonym – przy użyciu prostych zabiegów – wyrazić przeżycia trudne do przekazania w jakikolwiek inny sposób
- ▶ Jest istotnym wzbogaceniem środowiska więziennego
- ▶ Nie wymaga pełnego psychologicznego otwarcia się i komentowania swoich wytworów, co mogłoby być zagrożeniem w więziennych realiach
- ▶ Umożliwia i wspiera otwarcie się oraz wyrażanie siebie w kontrolowany przez więźnia sposób
- ▶ Wspomaga twórczą aktywność w środowisku więzienia, zwiększa różnorodność bodźców i zapewnia możliwość emocjonalnego odreagowania
- ▶ Pozwala osadzonym na wyrażenie siebie w sposób akceptowalny zarówno dla kultury więzienia, jak i standardów świata za murami

Teatroterapia

Zalety teatroterapii :

- ▶ Katharsis pojęcie które z literatury zawędrowało do psychologii oznacza oczyszczenie uwolnienie napięcia, stłumionych myśli, wyobrażeń i uczuć. Poszerzenie granic naszego światopoglądu.
- ▶ Teatr ze wszystkich gałęzi sztuki może stanowić narzędzie zmiany społecznej. Pozwala ukazać człowieczeństwo i wrażliwość skazanych.
- ▶ Przez chwilę symbolicznie odwracają się role: oskarżycielem podziwiają i oklaskują ciężką pracę, wysiłek i talent symbolicznego oprawcy.
- ▶ Teatr pozwala spojrzeć społeczeństwu na więźnia z niego innej perspektywy.
- ▶ Niestety teatroterapia w ocenie społeczeństwa bardzo często spotyka się pobłażliwością drwiną, a nawet zarzutami o marnowaniu pieniędzy publicznych.
- ▶ Fundacja Jubilo z Wrocławia , prowadzi działania teatralne skierowane do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym, w tym młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi, dorosłych z doświadczeniem choroby psychicznej, mniejszości romskiej, osób bezdomnych, więźniów i uchodźców i nawet można wziąć udział w takim spektaklu